

Kondor Zsuzsanna

Mobil kép – mobilizált tapasztalat

Ahogy a vizualitás fontos részét képezi a mindennapi gyakorlatnak, úgy a képi reprezentáció is lényeges eleme a mindennapi kommunikációnak. McLuhan híres formulája, hogy ti. a médium maga az üzenet, hosszú időn keresztül a szóbeliség–írásbeliség paradigmáin belül került kifejtésre. Manapság, amikor a képek a szűk értelemben vett mindennapi telekommunikáció gyakorlatában is teret nyertek, érdemes a képek kommunikációs potenciálját e paradigma perspektívájából szemügyre venni.

A képek kommunikációs potenciálját egyfelől természetes adottságuknak tekintjük, másfelől azonban használatukban még nem mozgunk igazán otthonosan. S e kettőségnek mélyebb kultúrtörténeti okai vannak. Az írásbeliség hosszú évszázadai ugyanis sajátos gondolattechnikákat hívtak életre. Utóbbiak a tapasztalatok olyan fogalmi feldolgozását feltételezik, amelyek a vizuális információfeldolgozás eredményét csak részben fedik. Ezen gondolattechnikák és a vizuális információ feldolgozásának különbözősége rávilágít a képek azon sajátosságára, amelyek révén a mindennapi telekommunikációba s különösen a mobilkommunikációba való bevonásuk fontos változások előidézője lehet.

William Ivins *A nyomtatott kép és a vizuális kommunikáció* című könyvében meggyőző összefoglalását adja a képfelejtés technikai-technológia okainak s gondolati következményeinek. Történeti áttekintéséből kitűnik, hogy mivel a képek megbízható sokszorosítása sokáig váratott magára, a gondolkodás a verbális kifejezés kötöttségeihez alkalmazkodva, a kép információ-közvetítő potenciáljáról lényegében megfeledkezett. S ez a fénykép megjelenését követő évtizedekben is meghatározó attitűd s adottság volt.¹ A fénykép megjelenése óta azonban az idő nem telt hiába. Olyannyira nem, hogy nemcsak a filozófiai reflexió által, hanem a technika nyújtotta lehetőségek által a napi gyakorlatban is történtek lépések a képek birodalmának visszahódítására. S nemcsak a film és kivált a televízió közvetítette mozgóképre, hanem a különféle ikonikus jelrendszerek (mint pl. az ISOTYPE, vagy a különösen a mobilkommunikációban elterjedt emotikonok sokasága) kidolgozására és elterjedésére is gondolok.

Manapság már a képek, képes közlemények mobilkommunikációban betöltött szerepének vizsgálata sem érintetlen terület. Így A 21. SZÁZAD KOMMUNIKÁCIÓJA címen 2001 óta folyó nemzetközi interdiszciplináris kutatás keretei között számos figyelemre méltó eredmény látott napvilágot az MMS-kutatás szűkebb területét illetően is. A képeknek a gondolkodásban betöltött elemi szerepére, illetve a képek kommunikálha-

¹ „... az a különös helyzet alakult ki, hogy birtokunkban van egy olyan technikai tudás és eszköz, amely messze meghaladja gondolkodásunk és értékrendünk legtöbb meghonosodott és elfogadott lehetőségét, amelyek olyanok maradtak, amilyenek a fényképezés feltalálásához vezető első lépések előtt is voltak, és amelyek olyan gondolatokon alapulnak, amelyek sok szempontból összeférhetetlenek a fotográfia modern fejlődésével.” (William M. Ivins, Jr., *A nyomtatott kép és a vizuális kommunikáció*, ford. Lugosi Lúgó László, Budapest: Enciklopédia Kiadó, 2001, 88. o.)

tóságában rejlő lehetőségekre Nyíri Kristóf már 2002-ben felhívta a figyelmet.² Azóta számos tanulmány született a vizualizációnak, a multimodális eszközöknek oktatásban betöltött szerepéről,³ a képekben rejlő informatív és integratív potenciálról, valamint a képi reprezentáció sajátosságairól.

Az MMS gyakorlatát a fénykép kultúrtörténeti hagyománya felől elemezve kiderült, hogy az MMS intézménye a fényképet az eleven diskurzus részévé tette. Korábbi kutatások eredményei⁴ alapján világossá vált, hogy a fénykép életünkben betöltött szerepe és funkciója jelentős átalakuláson ment keresztül. A hagyományos fénykép az emlékezet számára volt hivatott fontos pillanatok, helyszíneket, embereket, embercsoportokat megörökíteni. A mobiltelefonba beépített kamera a fénykép dokumentáló erejét kihasználva új lehetőséget teremtett, nevezetesen az állandó vizuális kapcsolat fenntartásának lehetőségét. S mivel a képes üzenetküldés mobillá vált, gyakorlatilag nincs akadálya annak, hogy kialakuljon a fénykép „interaktív társadalmi kontextusa”.⁵

Kimondottan az MMS kommunikációs műfaját vizsgálva bizonyos tipológiák is napvilágot láttak. Így például megkülönböztetik a bizonyos helyzetek dokumentálását célzó MMS-eket a részletek tisztázását szolgálóktól, az ún. pillanatképeket – amelyek alkalmasak a kollegialitás, az összetartozás érzésének megerősítésére – a képes- és üdvözlőlapoktól – melyek élménybeszámolók gyanánt szolgálnak –, s a „lánc-üzenetekről”, amelyek kisebb-nagyobb közösségek kommunikációs gyakorlatát általában is jellemezhetik. E műfajok a már meglévő kommunikációs gyakorlatba ágyazódtak be a hagyományos módozatok hasznos kiegészítőiként.⁶

Több tanulmány kiemeli az MMS integráló erejét, amit annak is köszönhet, hogy lehetővé teszi vizuális tapasztalataink állandó megosztását, kialakítva ezzel a vizuális tapasztalatok interpretációjának közös kódját és gyakorlatát.⁷ Van, aki – mint pl. Barbara Scifo – a vizuális információk cseréjét egyenesen a bizalom aktusának tekinti,⁸ amely, egyebek mellett, alkalmas helyzetek leírására, akár tanúsítására is; voltaképpen szituációk, élmények cseréjét teszi lehetővé.

Különbéle felmérések során világossá vált, hogy az ifjúság igen kényelmes, időtakarékos és hatékony eszköznek tekinti a képes üzenet küldését,⁹ továbbá, hogy a telefonokban tárolt képek mintegy fotóalbumként szolgálnak használóik számára.¹⁰ Empirikus vizsgálatok igazolják,¹¹ hogy MMS váltása javarészt közeli barátok között,

² Nyíri Kristóf, „Az MMS képfilozófiájához”, lásd Nyíri Kristóf (szerk.), *Mobilközösség – mobilmegismerés: Tanulmányok*, Budapest: MTA Filozófiai Kutatóintézete, 2002, 213–231. o.

³ Pl. Lynn V. Marentette, „Thinking, Learning and Communicating through Multimedia: Views from a School Psychologist”, lásd Nyíri Kristóf (szerk.), *A Sense of Place: The Global and the Local in Mobile Communication*, Bécs: Passagen Verlag, 2005, 319–328. o. A multimodális eszközök az oktatásban hatékonyabban képesek kiszolgálni a felnőtt korban jelentkező elvárásokat, mint a papíralapú oktatás; ezen belül a vizualizáció tettelesen segítheti a megértést általában is.

⁴ Ilpo Koskinen, Esko Kurvinen és Turo-Kimmo Lehtonen, *Mobile Image*, Helsinki: Edita Publishing, 2002.

⁵ Ilpo Koskinen, „Seeing with Mobile Images: Towards Perpetual Visual Contact”, lásd Nyíri Kristóf (szerk.), *A Sense of Place*, 339–347. o.

⁶ Rich Ling és Tom Julsrud, „Grounded Genres in Multimedia Messaging”, lásd uo. 329–338. o.

⁷ Vö. Koskinen, „Seeing with Mobile Images”, id. hely, továbbá Barbara Scifo, „The Domestication of Camera-Phone and MMS Communication”, lásd Nyíri Kristóf (szerk.), *A Sense of Place*, 363–373. o.

⁸ Uo. 368. o.

⁹ Uo. 371. o.

¹⁰ Vö. még erről Virpi Oksman, „MMS and Its' Early Adopters' in Finland”, lásd uo. 349–361. o.

¹¹ Vö. például Nicola Döring, Christine Dietmar, Alexandra Hein és Katharina Hellwig, „Contents, Forms and Functions of Interpersonal Pictorial Messages in Online and Mobile Communication”, lásd Nyíri Kristóf (szerk.), *Mobile Understanding: The Epistemology of Ubiquitous Communication*, Bécs: Passagen Verlag, 2006, 197–207. o.

igen szűk körben tapasztalható. S ez nem véletlen, hiszen egy kép értelmezéséhez közös, kontextuális ismeretek megléte szükséges. Ugyanakkor, s erre az empirikus kutatásokon alapuló elemzések szinte mindegyike felhívja a figyelmet, a képes üzenetek igen hatékonyak a közösségi és vizuális jelenlét fenntartásában. A mobil tehát, amelyet eddig is személyhez kötődő eszköznek tekintettünk, most a személyes jelenlétet a vizualitás eszközével kiegészítve képes fenntartani, használóját kapcsolatában mintegy megerősíteni.

A mobilizált kép lehetőségével a közösséghez és a közösséghez kapcsolódó helyszínhez való viszony is változhat. A megosztott képek mint megosztott tapasztalatok a nézőpontok sokaságát tudatosíthatják egyfelől, s a közösség tagjai közötti kötődést erősíthetik másfelől.¹²

Verbális és képes közlemény különbözőségének elméleti kérdése is górcső alá került. Érdekes kísérletről olvashatunk¹³ a Mindentudás Egyetemén tartott előadások MMS-ben elküldött összefoglalóinak elemzése kapcsán. Az ábráknak, diagrammoknak a tudomány fejlődésében betöltött szerepe nem kérdéses. Allan Paivio „kettős-kódolás”-elmélete, valamint Wittgenstein bizonyos megfontolásai felől tekintve, ill. a kísérlet alapján értelmezhetővé vált, ill. bizonyosságot nyert, hogy tartalomtól függően képi és verbális reprezentáció egymás hatékony kiegészítői lehetnek.

Képi és verbális közlés filogenetikus gyökereit szemlélve a kép a gondolkodás természetes közegeként jelenik meg Nyíri Kristóf egyik írásában.¹⁴ A kép a nyelvénél természetesebb közvetítőnek bizonyul, amennyiben a tárgyak és helyzetek természetes jeleként fogható föl a köztük fennálló hasonlóság révén. Az írásbeliség hosszú évszázadai alatt a képek megbízható sokszorosításának technikai nehézsége lényegében feledtette a képek információhordozó képességét. Ez a helyzet azonban lényegesen megváltozott. Az MMS a képet mindenütt jelenlévő kommunikációs eszközzé teheti – s ma már kétségtelenül teszi is.¹⁵ A képes kommunikáció közösség-erősítő potenciálja a kommunikáció filogenetikus módosulásait tekintve is számottevő. Nyíri egy későbbi írásában,¹⁶ ahol kép és tér összefüggését mérlegeli, hasonló következtetésre jut. A kép, szemben a szóval, természete szerint térhez kötődik, és sokkal inkább alkalmas tárgyak és események reprezentálására. Ugyanakkor a tér bizonyos pontja, nevezetesen lakhelyünk, kitüntetett szereppel bír. S az építeni-lakni-gondolkodni Heidegger által megragadott hármásának segítségével a lokális hagyomány közvetíthetőségének lehetőségére hívja fel a figyelmet Nyíri. Azaz a kép bevonása a mobilkommunikációba lehetőséget teremt a lokális és személyes közvetítésére.

Figyelemre méltó divergenciát fedezhetünk fel kép és szöveg együttállásának megítélésében. Míg Döring és szerzőtársai kiemelik, hogy legyen szó akár e-mailről, akár MMS-ről, manapság a képes közlemények nagy része egyáltalán nem tartalmaz szöveget – s teszik hozzá, ez jelzésértékű vizuális kommunikációs képességeink

¹² Vö. Fumitoshi Kato, „Seeing the 'Seeing' of Others: Environmental Knowing through Camera-Phones”, uo. 183–195. o.

¹³ Bedő Viktor, „MMS of All Knowledge: Mobiles and Scientific Visualization”, lásd Nyíri Kristóf (szerk.), *A Sense of Place*, 383–393. o.

¹⁴ Nyíri Kristóf, „Képjelentés és mobil kommunikáció”, lásd Nyíri Kristóf (szerk.), *A 21. századi kommunikáció új útjai: Tanulmányok*, Budapest: MTA Filozófiai Kutatóintézete, 2001, 59–79. o.

¹⁵ Vö. az Index online újságban 2006. november 30-án megjelent írással, amely a honi MMS-használat tetemes terjedéséről számol be, <http://index.hu/tech/mobil/mobsur2egy>.

¹⁶ Nyíri Kristóf, „Images of Home”, lásd Nyíri Kristóf (szerk.), *A Sense of Place*, 375–381. o. Magyar fordítása: „Az otthon képei”, *Világosság*, 46/6 (2005), 23–27. o.

tekintetében¹⁷ –, addig az egy évvel korábban, 2005-ben megjelent kötet néhány szerzője, mint például Bedő, Koskinen, Nyíri, éppenséggel kép és szöveg egymást kiegészítő jellegzetességét hangsúlyozzák. E különbség azonban nem meglepő, tekintettel egyfelől a képek újrafelfedezésének évtizedekben mérhető múltjára, másfelől a képek és szavak kifejezte kultúrák fogalmi és intellektuális különbségére (amint arra egyiptomi és nyugati metafizikát összehasonlító tanulmányomban rávilágítottam¹⁸). S ez is mutatja a képfelejtés tényét: a képek feldolgozása elemi szinten természetesen egyszerűbb feladat, mint bizonyos információk vizualizálása, képi formában való megjelenítése. Az előbbi lényegében természetes adottságunk, míg az utóbbi jelentős mértékben kultúrához kötött.

Az MMS használatát célzó kutatások során nyilvánvalóvá vált tehát, hogy az MMS rendkívül informatív üzenethordozóként képes működni, amennyiben egyértelmű a kontextus, vagy a partnerek rendelkeznek olyan közös háttérrel, amely lehetővé teszi egy bizonyos képi nyelvezet kialakulását. Azaz a képek sikeres értelmezésének fontos feltétele, hogy nyilvánvaló vagy ismert legyen az az utalásegész, amibe az üzenet illeszkedik. S ezzel szorosan összefügg, hogy a képes üzenet kiválóan alkalmas kisebb közösségek teremtésére, összetartására, szorosabb, intenzívebb kapcsolatok kialakítására. A képek részletgazdagsága s egyben egészes összefüggéseket közvetítő jellege, valamint a vizuális percepció sajátosságai, alkalmassá teszik a képet arra, hogy primer-élményszerű benyomással szolgáljon, azaz szinte a közvetlen tapasztalatot legyen képes közvetíteni.

Szokás beszélni a képről mint kiemelkedő közvetítőjéről a valóságnak, immerzív erejéről. Ám e leírások nem adnak magyarázatot arra, hogy a kép mely sajátossága alapján képes erre. Az alábbiakban egyrészt igyekszem okát adni a kép e különös erejének, másrészt a közvetítés, a tapasztalatokhoz való hozzáférés szempontjából kívánom elhelyezni a mobiltelefoniat a reprezentációt közvetítő közegek és technikák között.

A képek immerzív erejének forrása megközelíthető a vizuális percepció bizonyos sajátosságai felől. A vizuális elme reprezentációs elmélete szerint a vizuális információk feldolgozása funkcionálisan, és természetesen anatómiailag is, egyfajta duális modell alapján írható le. A Pierre Jacob és Marc Jeannerod¹⁹ által kidolgozott elmélet különbséget tesz vizuális és vizuomotoros reprezentáció között. Az előbbi magasabb kognitív funkciókhoz szolgáltat információt, mint pl. a kategorizáció, fogalmi gondolkodás, érvelés, míg az utóbbi a cselekvés szolgálatában áll.²⁰ Egyik reprezentáció tartalma sem fogalmi, noha mindkettő szolgálhat fogalmi feldolgozás alapjául, kerülhet fogalmi feldolgozásra. A szerzők a vizuális percepció finom árnyaltságát és információ-gazdagságát hangsúlyozzák a fogalmi feldolgozás során létrejövő tartalomhoz képest. Azaz a vizuális percepció útján nyert információk gondolattá való transzformálása csakis tetemes információvesztéssel mehet végbe, hiszen a vizuális percepció által nyert információ sokkal szerteágazóbb és részletesebb, mint ami bizonyos fogalmisággal megragadható, gondolatként kifejezhető. Így például két tárgy egymáshoz való viszonyának fogalmakkal való reprezentációja számos olyan információ elhagyását jelenti, amelyek nélkül a vizuális percepció szolgáltatja információ elő sem állhat-

¹⁷ Nicola Döring, Christine Dietmar, Alexandra Hein és Katharina Hellwig, „Contents, Forms and Functions of Interpersonal Pictorial Messages in Online and Mobile Communication”, id. hely, 207. o.

¹⁸ Kondor Zsuzsanna, „The Iconic Turn in Metaphysics”, lásd Nyíri Kristóf (szerk.), *A Sense of Place*, 395–403. o.

¹⁹ Pierre Jacob – Marc Jeannerod, *Ways of Seeing: The Scope and Limits of Visual Cognition*, New York: Oxford University Press, 2003, jav. kiad. 2004.

²⁰ I. m. 45. o.

na. Két tárgy egymáshoz való viszonya csak akkor megragadható, ha adott a tárgyak formája, nagysága, színe, stb. mint piktorialis/ikonikus tartalom. Ugyanakkor a vizuális percepció piktorialis tartalmának fogalmi tartalommal való alakítása közben újabb gondolati tartalom járul az épp alakuló percepcióhoz, jelesül egyfajta reflexív egocentrikus perspektíva. Azaz a fogalmi tartalommal való alakulás egyben egyfajta reflexíven kezelt viszonyt, helyzetet is kifejez az adott tényállás vonatkozásában.²¹

Vizuális és vizuomotoros reprezentáció funkcionális különbségén túl lényeges referenciális keretük különbsége. Azaz a vizuális reprezentáció a környezetről úgy nyújt információt, hogy a környezet különböző elemeinek egymáshoz való viszonyát, a tárgyak elrendezettségét tekinti; míg a vizuomotoros reprezentáció az észlelő szempontjából, egocentrikusan jeleníti meg környezetének bizonyos elemeit úgy, hogy a manipulálhatóság feltételei váljanak világossá. A reprezentációs módok közötti váltás automatikus aktus, noha az agy bizonyos sérülései akadályozhatják. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy a fogalmi feldolgozás során megjelenő egocentrikus perspektíva lényegesen különbözik a vizuomotoros reprezentáció egocentrikus referenciájától. Az előbbi reflexív és helyzetenként tudatosan konvertálható, míg az utóbbi spontán, s csak a tényleges fizikai helyzet változásával módosul.

A vizuális percepció során tehát egyfelől fontos szerephez jut pragmatikus irányultságunk, másfelől számos apró részlet észlelése gazdag információval lát el bennünket környezetünkkel kapcsolatban. Ezen észleletek fogalmi feldolgozása során bizonyos információk vesztese árán distanciált leírását kapjuk a helyzetnek. S e distancia szükségképp adódik egyfelől abból a sajátos tényből, hogy a képi információ fogalmi transzformációja egy lényegesen szűkebb tartományra való leképezést jelent, ill. hogy ez a leképezés bizonyos perspektíva, szándék fényében történik. Miképp Michael Tomasello, *Gondolkodás és kultúra* című könyvében – a nyelvi reprezentáció speciális vonásait tárgyalva az ember egyedfejlődésének, ill. a főemlősök és a humán kogníció különbségének fényében – felhívta rá figyelmünket, a beszéd feltételez bizonyos szándékot, ill. e szándék függvényében képvisel bizonyos nézőpontot, perspektívát. A nyelvi reprezentáció nem a különféle érzékszervi és kinetikus tapasztalatok egyszerű rögzítésén nyugszik, hanem az egyéneknek az adott helyzethez kapcsolódó választásán, hogy ti. milyen perspektíva felel meg leginkább céljaik szempontjából a jelenségek értelmezésének.²²

Ezzel szemben a vizuális percepciót feldolgozó reprezentációk vagy pragmatikusak, tehát adott helyzetben való cselekvéshez kötöttek, vagy lényegében olyan ikonikus tartalmat közvetítenek, amelyek információ-gazdagságuk révén különféle fogalmi feldolgozások alapjául szolgálhatnak. A kommunikáció új eszközei mint e reprezentációk közvetítői jutnak szerephez. Azaz a reprezentáció különféle módozatainak bevonása a mindennapi kommunikációba sajátos helyzetet jósol a tér és idő, az itt és most valósága tekintetében. A közvetítés-közvetítettség kapcsán gyakoriak az aggályok esetleges torzításokra, manipulációkra utalva. De mint láttuk, a legelemibb reprezentációs lépések esetén is tetemes változással, ha tetszik torzulással, kell számolni. Implicit, procedurális tudásunk reprezentációs újrírás révén válik deklaratívává, s így hozzáfér-

²¹ Uo. 31. o.

²² „[A] nyelvi szimbólumok interszubjektív és perspektivikus természete egész egyszerűen megszűnteti a perceptuális helyzet fogalmát, mert megtoldja a használók rendelkezésére álló különféle lehetséges kommunikációs perspektívák új szintjeivel.” (Michael Tomasello, *Gondolkodás és kultúra*, ford. Gervain Judit, Budapest: Osiris Kiadó, 2002, 142. o.)

hetővé, kezelhetővé. „E reflexív tevékenység” – ti. a reprezentációs újraírás – „eredményeként azért jönnek létre gondolatrendszerek, mert az önmegfigyelés mindazokat a kategorizációs és analitikus képességeket alkalmazza, amelyek a külvilág észlelésében, értelmezésében és kategorizációjában szerepet játszanak, vagyis az egyén könnyebben észleli, érti meg és kategorizálja saját gondolkodását, mert az *külsőleg*, nyelvben is ki van fejezve.”²³ Ha tetszik, már a nyelvi reprezentáció is közvetítő szerepet tölt be bizonyos kinetikus, epizodikus tapasztalatok és a közölhető gondolatartalmak között. A közvetítés eme egyéni belüli módozata persze szoros összefüggésben áll az ember szociális természetével – mint azt kognitív evolúciós kutatások alátámasztják. A memóriát támogató külső tároló rendszerek, mint például az írás, időben és térben kiterjesztették a kommunikációt, ám ennek lehetősége számos korlát kiépülését is jelentette. Mint láttuk, a verbalizáció már eleve bizonyos újrastrukturálását jelentti percepcióinknak. Az írott szöveg pedig minden, az értelmezést segítő egyéb érzéki kiegészítés nélkül kell, hogy megállja a helyét. Épp ezért, bizonyos helyzetekben, az élőhang közvetíthetővé tétele, majd a kép s a mozgókép telekommunikálhatósága tetemes könnyebbséget jelentett. S ha megfontoljuk, hogy mindezen lehetőségek hordozható és könnyen használható eszközök által a mindennapok szerves részévé válnak, amint napjainkban tapasztalhatjuk, az itt és most valóságát már csak egészen vékony határ választja el az ott és akkor, mások megélte valóságtól. Azaz primer tapasztalataink könnyen megoszthatók másokkal, ráadásul olyan formában, amely a vizualitás segítségével mások számára is a primer tapasztalathoz enged hozzáférést.

A technológia analógról digitálisra való transzformációját szokás összekapcsolni a valóságostól a virtuális felé történő elmozdulással. E változás azonban korántsem oly radikális, mint első látásra gondolnánk. A „képek”, írja Ron Burnett, „virtuálisak, mert egyrészt távoliak a nézőtől vagy használatól, de úgy tapasztalják/élik meg, mintha ez a távolság legyőzhető, és némely esetben feltétlenül legyőzendő lenne.”²⁴ Azaz a képek közvetítette valóság a vizuális percepció ereje által a verbalításra oly jellemző distanciát eleve kizárja, tehát alapvetően olyan attitűd érvényesül, amely általában jellemzi környezetünkkel való viszonyunkat. Ha fontolóra vesszük, hogy ez a sajátosság – ti. az, amely a környezetünkkel való elemi viszonyt jellemzi – az MMS, a videotelefon használatával a mindennapok részeként hogyan hat, akkor egyfelől láthatjuk a spontán adaptációt, másfelől érzékelhetjük a tapasztalatok megosztásának könnyebbségét, spontán módját. Azaz a multitaszking – gyakorta a mobiltelefon számlájára írt – terhet a képek éppenséggel komoly mértékben enyhíthetik. A folytonos váltoállítás megoldandó problémák, feladatok között, amely a rugalmas időgazdálkodás miatt állandó kihívás, egyszerűbbé válik, ha a térben másutt lévő probléma mintegy kézzelfoghatóvá lesz azáltal, hogy láthatjuk annak környezetét a beszámoló által (videotelefon), vagy épp a képes beszámoló (MMS) köszönhetően. S a mindennapok részévé vált mobil, úgy tűnik, egyre alkalmasabb eszköze a valóság közvetítésének; ekképp pedig tapasztalataink egyik fő mediátora lehet.

Hogyan módosítja a mobilkommunikáció ilyen gyakorlata kognitív szokásainkat? Miképp alakulnak vizuális tapasztalataink és a környező világ eddig megszokott összefüggései? Változik-e az itt és most valóságának kitüntetett helyzete? Az a terhelés, amit többféle feladat szimultán végzése jelent, csökken azáltal, ha a tőlünk távoli – bizonyos értelemben észrevétlen módon – közelebb kerül a képek immerzív ere-

²³ Uo. 206. o., kiemelés nem az eredetiben.

²⁴ Ron Burnett, *How Images Think*, Cambridge, MA: MIT Press, 2004, 72. o.

je által. Másfelől teljesebb ismeretet nyerhetünk a képek eligazító és informatív ereje révén, amely adott helyzetek/problémák megértését sokban segíti. Természetesen a tapasztalatok megosztásának ilyen gyakorlata csökkenti a térbeli távolság jelentőségét. Ugyanakkor kérdés, hogy nem jut-e mégis nagyobb szerephez, amennyiben tapasztalat és lokálitás sajátos összefüggései bontakozhatnak ki virtuális és valóságos permanens váltójátéka által. Valóságos és virtuális szembenállása tovább enyhülhet, ha a napi gyakorlat váltogatja azokat. Hiszen e szembeállítás oly kor produktuma, amelyben a gondolatközlés terén a szavak szerepe volt meghatározó.